

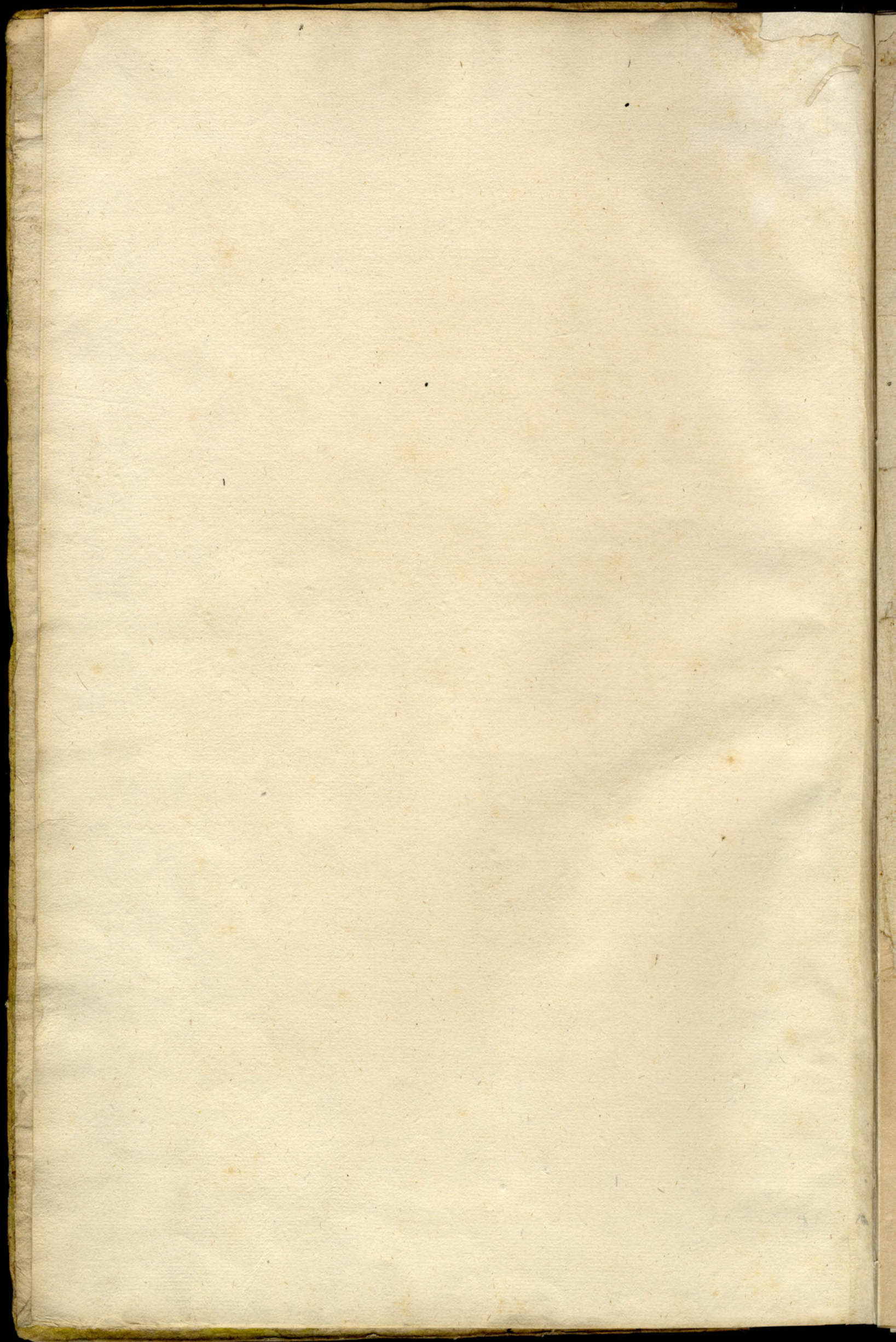
2° 19

35
 1421
 13
 1510

$\frac{740}{148}$

Egyh.
és Pálos,
Zordt.
Eg. Szim.

Eggs. B. 2.° 19.

1 Tim 1. 7. 8 & 9.

Scimus autem bonam esse legem, si quis ea legitime utatur.
Hoc sciens, nempe legem iusto positam non esse: sed ex legibus,
et iis qui subici nolunt, impiis et peccatoribus, nefariis et
profanis, patricidis et matricidis, homicidis.
Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendaci-
bus, periuriis, et si quid aliud est quod sana doctrina sit
oppositum.

Exhortatio Philippi Melancthonis optime de Ecclesia Filii Dei
cuiusq; Scholis meriti ad Scholasticos.

Sapē vos hortamur et obtestamur, ut propter vestram salutem faciatis
vobis textus Bibliorum familiares. Quando manē surgitis, recitatis pre-
cibus vestris, legite unum caput in V.T. cum aliquo psalmo: vesperi unum
ex Novo, sive intelligatis sive non, tamen aliquid inde discētis et pro-
derit vobis illa lectio, accenditur enim invocatio et augetur fides.
Est igitur valde magna bestialis vita et barbaries surgere et ire cubitū
sine cogitatione rerum divinarum. Videbitis puniri mundum propter
carnalem securitatem et verbi Dei contemptum, et nos omnes sentire
poenas, quas ut Filius Dei leuiat toto pectore oremus.

Formula Iuramenti.

Ego N. Senior, Contraſcriba, Scholæ promitto meam in omnibus rebus ad hoc officiū
pertinentibus secundum vires, fidelitatem et aquitatem. Primum quidem dignam
erga Praeceptores obedientiam, honorem verò et constantiam erga omnes, cives
Scholæ huius. Deinde omnia me comunitatis bona procuraturum, non de-
falcaturum nec in usum proprium conversurū, imò pro virili ad aucturum.
Iusticiam et aquitatem in conservanda et distribuenda pecunia, et aliis idgen-
communiſibus bonis, absq; proſopoliſia conservaturum: In omnibus præſcri-
pta legum Scholæ secuturum, aliāq; omnia ad huius muneris conditio-
nem pertinentia, fideliter iustē, et diligentissimē executurum. Deus
unus est in Essentia et Trinus in personis ita me adiuvet Amen

LEGES COLLEGII ALBE^{rum}
SIS BETHLENIANI AN^{no}
TIQUÆ.

LEX

I

B omnibus Reipub. huius nostræ litera-
ria Civibus et alumnis domesticis pariter et pere-
grinis diligenter et serio requirimus, ut pietatis
Deo debitæ ante omnia memores semper, et ubiq;
ita vitam suam et actiones instituant, ut Dei ho-
norem et gloriam sibi propositam semper habeant
iuxta illud: Omnia ad gloriam Dei facite. Item:
Sic luceat lux vestra, ut glorificetur Pater vester
coelestis.

II

S

uam autem pietatem Deo et Hominibus
libet in solemnis Ecclesia Conventibus te-
tam faciat; quales sunt: Sacra Conciones, et
cmonia. Alumnorum divinatorum in Ecclesia

peragi solent: preces vesperinae, processiones fune-
bres: lectiones publicae &c. quorum congressuum
omnium finis et scopus, Dei gloria et celebratio ex-
stitit. Adhuc ut felicius prestari possint, monemus
omnes et singulas nostrae jurisdictioni subiectos,
maiores pariter ac minores, ut audito signo absque
ulla mora suis aedibus egrediantur, ut ita dece-
tius catervatim Templum ingredi possint, cun-
tes autem vultu composito sine clamore incedat.

III

Haec ergo unusquisque imprimis amice, libenter
adcat, frequentet: ac in iis ad laudes divinas ce-
lebrandas os aperire non erubescat, illud certo
persuadens se non coram aliquo mundano Prin-
cipe pedem eo loci fixisse: sed coram Omni-
potente Deo, qui corda et renes hominum scrutatur;
et coram Angelis Dei, qui ad iussa eius
capersenda praesto semper ipsi adsunt confi-
tutum esse.

IV

Ideoque vultu ad pietatem composito et
decenti, hoc est, nostro ordini convenien-

5
a curis et sollicitudinibus mundanis, maxime autem ab impuris et illicitis cogitationibus, vacuo et alieno: oculis placidis et verecundis non autem vagis et procacibus, in sua quilibet statione, placide, et citra aliorum offensionem et iniuriam rem divinam peragat: Sic, ut et Deo nostro pietas probari, et omnis occasio scandali, et nostrum ordinem calumniandi et vituperandi, caveri, et evitari possit.

V
Sed et externa conversatio professioni nostrae congrua, hoc est, pia, sancta modesta et casta, ubique esse debet: maxime autem in oppido, ubi quot spectatores tot censores morum et conversationis nostrae. Quare quilibet sibi diligenter praecaveat, ne levibus et futilibus quibuslibet de causis; Scholae limine excedens in oppido passim oberret, aut in foro spectatundis obambulet, aut privatas aliorum aedes frequentet: maxime vero ne nocturnis horis extra Scholae parietes vagetur, aut noctes transigat: sic enim fiet ut occasio malorum evitari et nostra examinatio suspicionem carere, ac demum studia nostra feliciter progredi possint.

VI

In Schola nostro ordini finis à Deo propositus assidue ob oculos versari debet, ac prout lectionibus, repetitionibus unusquisque diligenter adsit. Denique exercitiis, qualia sunt: styli exercitatio: sermonis latini usus: memoria exercitium, quæ tria Studiosos felicissime, ac citissime promovere consueverunt assidue invigilet. Scholasticus enim est persona divinitus in hoc ordinata, ut doctrinam à Deo, bonas deinde artes, et linguas Ecclesie et Reipublice profuturas perdiscat.

VII

Quo felicius autem hæc omnia perfici possint; castam unusquisque sobriam et piam in hac nostra Societate, in qua non nisi honesta et legibus concessa licent, vitam debeat: absint compotationes nocturnæ; clamores cyclopici, iurgia, lites, et controuersie, dissidationes, et futes armorum gesticulationes: conuitia item qualibet fœda, prægenim enormia, quæ maximopere nostrum ordinem dehonestant. Horum enim consectorum in ultimum primum omnium iram Dei Omnipotentis incurrant, poenas deinde meritas pro violatis legibus à Rectore Scholæ nullâ spe uenia, auferant: ac si res ita exposcat ad Magistratus Politici tribunal Summa cum ignominia deuoluentur.

VIII

Cum autem charitas et amor mutuus sit in vinculum pacis et concordia, det
unusquisq; operam, ne odia et similitates alendo et fovendo erga suum fra-
trem locum det Diabolo. Si vero quis per alium offendatur, serio prohibem,
ne ad privatam vindictam animum inducat suum; verum ad Rectorem illud
deferat, cui mature negotium aperiatur, ut quamprimum malum ^{+ tollatur} et si qua sub,
oriri ex ea re, commotionem laesentia ac turbantia societatem possent, us obviam iri,
in tempore possit.

+ tollatur

IX

Qui hanc nostram Scholam morum et studiorum imbibendorum causa in-
grediuntur, apud Rectorem Scholae sua nomina profiteantur cum bono con-
scientia sua testimonio, unde et quomodo et qua via huc appulerint: et suam obedi-
entiam legibus societatis huius promittant: qui autem ex eadem emigrare quavis
de causa statuerint, ut honeste id faciant, palam scilicet permissi Rectoris recitata
in extremo discessu orationem, diligenter ac serio ab omnibus requirimus.
Receptos vero intra terminum anni (nisi gravi discessus sine causa, reci-
tataq; oratione) nullo pacto dimitemus.

X

Si quibus puerorum et adolescentum cura demandata est, meminerint eam operam, quam in eos insumunt, Deo acceptissimam esse, ac proinde diligenter ac fideliter eos instruant, in castigandis ijs mediocritatem observent: interim tamen caveant, ne indulgentiā suā ad sequitiem ansam illis subministrant. Deinde nullus Studiosorum alicujus pueri curam, inscio Rectore, aut suscipere, allicere, aut abijcere praesumat.

XI

Dimissio ad hanc puerorum communis esto, neve aliquis sibi in hanc rem, privatam auctoritatem arroget, sed tempus illud, quod ei rei deputatum est, ab omnibus expectetur, quo adventante, aut ipse Rector, aut Collaborator Scholae dimittit: prodituros etiam in funus aut in templum ne in cubilibus detineant: qui enim hac ratione, privati alicujus hominis gratiā satgerint, sciant, se in universam societatem iniquos, ac proinde Rectori Scholae injurios esse.

XII

Sua cuiusq; existimatio sarta tecta q; maneat: nemo in alienam vitā, mores, existimationem, et studia censoriam sibi potestatem arroget, neve alter alteri calumniis, convicijs, denominationibus iniquis apud Praeceptore delationibus, versiculis et Epigrammatis, aut id genus ignominiosis iniurijs molestus esse pergat, neq; rem bonaq; alterius, etiam levia, clam surripiat. Sed quemadmodum charitas, et pietas postulat, proximi sua bona conservet, et custodiat. Quicumq; enim salutaria haec nostra monita, impudenter et perficta fronte contemnentes, aut non ea, quā par erat, reverentia existimantes transcederint; non deerit nobis ratio et authoritas, quā talium pervicacia inordinata coërceatur, et in ordinem redigatur: aut certe quā, ex hac Schola nostra, quam honestorum, et pietatis amantium juvenum domicilium, non autem latronum et profligata prophanataq; vita hominum, receptaculum esse affirmamus, non sine gravi nominis sui dedecore proscribantur.

P

POENAE TRANSGRESSOR

Noctem extra Scholam praeterfas et decorum transigentes, privabuntur primum quidem duobus, deinde tribus quadrantibus: Si tertio idem facere praesumant; ab hac societate profligabuntur; nisi Rector coacta et perspecta loci honestate, et occasionis necessitate, qua id facere aliquem cogat, idoneā circumstantiā, pro sua aequitate et clementia aliqua uti velit. Eidem poena subjacent, qui sepimentum Scholae transcendere tentaverint. Idem iudicā de alienā clave intromissis et intromittentibus.

II

O b ebrietatem siue hic in ciuitate, siue alibi in loco publico, templo excepto, uomitum facientes ss ss ss priuabuntur, et coetum complacere tenentur. In Schola vero idem committentes vitii ss ss ss mulctabuntur et in facie sedis veniam delicti impetrare cogentur. Si vero in templo fiat, cum maxima ignominia e societate nostra remouentur.

III

N egligentes chorum diebus profestis ss ss ss festis autem ss ss ss pro singulis neglectis deponuntur.

IV

F unera generalia negligentes tribus, particularia duobus nummis priuabuntur: interim tamen habita ratione temporis lutulenti, aut frigidi hac poena exasperabitur

V

Omnes Schola nostra cives et incolas sectionibus, examini-
bus, disputationibus, aliisque exercitiis Scholasticis, non oscitanter
interesse iubemus. Contemtor pro sectione una *ds. 2.* pro examine
ds. 3. pro repetitione *ds. 4.* pro neglecta. Ungarica praesectione Styli *ds. 2.*
pro neglecta Styli translatione, quantum in se est, accurata *ds. 5.* Pro neglecte
precibus vespertinis Scholasticis. *ds. 2.* Sector *ds. 4.* aut post versum
primum decantum ingressi *ds. 1.* pro neglecto excitatorio *ds. 5.* pro disputa-
tione denique Opponens *ds. 6.* Respondens vero *ds. 2.* depomito.

VI

Maximo incommodo Studiosorum, usus lingua latina negligitur: ideo serio iu-
bemus, ut quilibet quibuscumque diebus et horis ea diligenter utatur, ut
quaquam qualem comparet sibi facultatem latine prompte loquendi. Contemtor
pro quovis errato dimidium nummum depomito, qui contumace deprehendatur, posita
huiusmodi ratione humanitatis et obsequii garrulus ungaricus offendatur, pro qualita-
te delicti nisi gravis quapiam causa subsit, punietur.

VII

Qui petita venia a preceptore aliquo abeundi plus a quo et promisso illuc morantur, pro ratione moræ privabuntur.

VIII

Pueros indigenos et extraneos nemo recipere, aut receptos dimittere sibi præsumat nisi voluntas et commendatio interveniat. Contemtor d. 10. depomito, et puerum dimittito

IX

Receptos legitimè ad instruendum pueros, quilibet, quantum in se est, diligenter, et pie informato. Orationem Dominicam, Symbolum Apostolicum, Decalogum, Benedictionem mensæ, Gratiarum actionem, et id genus alia pietatis puerilis exercitia, expositionem, item seriam Evangeliorum Dominicalium nemo negligito. Petulantes et versantes in rhodemat, pro temperamento corporis et natura slyris excipito. Contemtor pro qualitate delicti punietur.

XX

Afurtis, rapinis, incendiis, cantionibus immodestis, lusi-
bus, Musicis, vociferationibus immoderatis aliorum studia tur-
bantibus: horum depopulationibus, comessationibus nocturnis
maximè cum extraneis, destructionibus aedificiorum Scholæ, deam-
bulationibus in oppido (ex quibus quanta plerumq; eveniant ma-
la malo nostro sapere coepimus) quivis abstineto. Contemtor absq;
ulla spe veniæ digna et commeritâ pœna mulctabitur.

XI

Quicumq; in fratrem suum gladio, sive sobrius, sive temulentus
insurrexerit, evaginato præsertim gladio, bombardave onerata,
et ad exonerandum præparata, aut alio quovis genere armorum,
virgis severissimè casus, absq; omni spe veniæ è societate nostra
profligabitur.

NB.

XII

Eadem poena manebit eum qui alterum ad arma et disgladiationem futilem provocaverit: hoc addito, ut tam provocans, quàm provocatus si prodibit, mulctetur. Si verò provocatus modestiâ et humanitate sua lasciviam provocantis vicerit debita nominis sui existimatione non cariturus, nostram et fautorum nostrorum benevolentiam sibi conciliabit.

XIII

Quavis convicia ingenuos et modestos juvenes pariter et Adolescentes serio cavere jubemus: sed maxime omnium tetram et horrendam, imò diabolicam illam conviciandi formulam, qua Deus in facie blasphematur (quamvis militibus q̄s abuti sit familiare) Contetor. Si lapsu lingua et precipitantia tale quippiam tentaverit; prima vice d. 2. et publice per declamatiunculam petitâ à Rectore, et coetu scholâ veniâ: secundâ d. 50. Et rursus publicè petitâ veniâ mulctator. Tertiâ verò vice absq̄s ulla spe veniâ, maximo cum dedecore nominis sui ejicietur.

XIV

Ut mutui amor inter bonarum artium Studiosos conservari
 queat, monemus universos et singulos, ut quilibet pro qualitate
 personae iuxta officii sui postulatum, debitum omnibus honorem ex
 hibeto. Nam honor non est, honorati, sed honorantis, ut scitè quidam
 dixit.

in. v. l. 8.

XV

Hac verò omnia, quae hactenus dicta sunt universi et singuli ad se se
 (ne unico quidem excepto) pertinere arbitrentur: neque ullus
 sibi, si quid contra hos superiores articulos committat, impunitatem
 promittat, sive is sit peregrinus bonarum artium Studiosus, sive
 Cuius Scholae nostrae, sive Pedagogus, qui pro uberiore Studi-
 orum suorum mercaturâ hic demoratur.

13.

OFFICIA SENIORIS

Senior Scholæ huius, omnia quæ communis sunt Societatis
adeoque totius Scholæ existimationem, salutem, et incolu-
mem conservationem concernunt, quantum in se est, fide-
liter curabit. Ideoque eā bonā fide, et diligentia seriatim, (cum
Collegâ suo Contrascrībâ) rem communem tueatur et curet,
quam ipse Rectori et alumnis Scholæ dextera, fidei ipsius
tesserâ, coram universa congregatione, atque adeo in conspectu
Dei Optimi Maximi et Sanctorum Angelorum promissit.

II

Membra quoque Communitatis istius omnia, nullis prorsus ex-
ceptis, debitum Seniori deferant honorem: nam si quis
proterve et contumaciter huic sese opposuerit, in iis potissimum, quæ
ad communem utilitatem conservandam, augendam, et amplificandam
fecerint, et si negotium hoc in aures Rectoris perveniat, ab illo
prius causâ cognita severe in eam animadvertetur.

III

Senior in procurandis bonis communibus, non tam Rectori Scholae et societati huic fidelitatem et industriam suam, sed potius Omnipotenti Deo et conscientiae suae probari conetur: justitiam et aequitatem in conservanda communis pecunia, et dividenda eadem, et aliis idgenus communibus bonis, absque ulla *περὶ πολιτείας*, praeter quam ordinata, colat et observet.

IV

In puniendis transgressionibus. Articulorum horum, Senior in omnibus praescripta legum sequatur, eaque absque ulla prorsus indulgentia diligentissime prosequatur. Praeterea ipse quoque singulis membris istius societatis debitum honorem deferto. Aestivis hybernisque mensibus a precibus semper portam senarii muniri per Oeconomum curet, claveque ad sese recepta in nullius demum gratiam absque scitu et permisso Rectoris, eadem patefieri permittat.

V
Si deniqz contingat (quod Deus avertat) ut in notam
infidelitatis Senior et Collega eius, non errore quopi-
am, sed debitā cperā, incurrerit: et sese purgare non potuerit,
uterqz ex aquo maximo cum dedecore nominis sui, severissi-
mē prius mulctati à nobis segregabuntur.

VI
Privationes omnes, in communem Alumnorum et Privatorum usū
fideliter à Seniore et Contraſcriba exigantur, et utrisqz
aqualiter diuidantur

OFFICIA CONTRASCRIBÆ

I

Eadem fidelitas in Contrascriba quoqz requiritur quæ in Semiore: alioquin decedet gradu.

II

Ad eundem peculiariter pertinet numos astationis, et cantationis diligenter et fideliter numerare: numeratos ad Semiozem in publicum ararium transferre, numerum eorum bonâ fidē assignando.

III

Eiisdem officii est à choro absentes, et generalium funerū deductione observare: eo tamen absente, negligentes notare poterit fideliter Oeconomus.

IV

Contrascriba etiam officium est, astantium in choro, Oeconomo-
rum in Schola, diligentem habere rationem. Ad-
hac ex observatione Contrascriba fidei, quicumq; Studioso-
rum tardius quam par erat, aut in chorum, aut in exequias
funerum prodibit, obolo aut numo, pro ratione tarditatis
punietur.

V

Peregrinatum quoq; ab eodem ratione habitum, si qui post ter-
tium diem, aliquot dies absuerint, pro singulis diebus singu-
lorum numerum: si vero septimum quoq; adjecerint diem,
pro singulis septem diebus, privationi denariorum decem
subiacebunt.

OFFICIA OECONOMI

I

Ad officium Oeconomi pertinebit dato ad preces signo, finitisq; precibus, diligenter unum quemq; absentium notare, tandē et portam serā appositā occludere, ut qui se maturius domum non contulerint, foris emanere cogantur: quorum nomina ut ab eo diligentissime, ac ad Seniores deferantur, sedulo operam dare debet.

II

Circa tertiam et quartam horam matutinam, ut omnes ad sua tractanda studia excitentur Oeconomus excitatorium det. Tempus autem diligenter animadvertat, ne nocte media, aut solē iam exoriturū, id ipsum faciat, aut negligat. Qui enim id tulerit, promulctā supra scriptā premium accipiet.

III

Ad Oeconomum pertinet etiam eorum nomina diligenter
annotare, qui publicas sectiones levi quavis de causa negligere
non verentur.

IV

In processionibus etiam fenebribus ad eum pertinet pueros dirige-
re, ac operam dare diligentem ne clamores eorum in plateis ex-
audiantur, quin potius ut vultu ad pietatem composito canant
quam diligentissime. Deinde pro more solito singulis diebus Mer-
curij et Saturni aream Schola et comunitatem optime demunda-
ri curet, Quod si negligat d. 6. privabitur.

V

Officium Oeconomicum die Sabbathi declamatiunculâ recitatâ
resignabit Segnes d. 16. privabuntur.

OFFICIUM EXPLORATORIS

Pingues triginta duas Cantationes quilibet Explorator diligenter, studiose, et fideliter perlustrabit: deq3 operam seculone classem, quam abducet ludibrio oppidanis exponens vacuam reducat. Contemptor primo d3. 8. Secundo d3. 16. Tertio pluribus dabit negligentia et oscitantia sua poenas.

Appendix

Diuiores bonorum publicorum, imprimisq3 stipis menstrua, duos in hac Schola, eosq3 non privatos aliquos homines: verum Seniore et Contra scribam, ministros Symbolo fidei ad hoc munus administrandum delectos, sancta constituit antiquitas. Quibus pro labore circa bona quavis societatis istius, Seniori pro conservatione et administratione bonorum publicorum singulis mensibus vigesima pars ex consuetudine maiorum. Idem si quando vinum Senior pretio divendiderit vigesimam partem habeat, et liberum sit sive egrediatur ipsemet ad decimas exigendas Relinnum sive alios emittat, qui fideliter easdem percipiant. Feces tamen vini prabendalis tum Alumnorum, tum Privatorum Brabitor ordinarius pro suo labore accipiat solus et habeat. Contra scriba autem moneta adulterina # Acus sive purgamentum frugum Privatorum cedat in partem Decimatori Relneckiens.

non sine gratia causa et p. ta sunt. +

In eo summum politia humana bonum consistit ut suam quisque et domum præclare
moderetur, et vitam recte instituatur.

Isabriel Dei gratia Sacri Romani Imperij,
et Transilvaniæ Princeps partium Regni Hungariæ
Dñs, Siculor^{um} Comes, ac Regalia Ratiborag^{um}
D. V. X. E.

Vniuersis et singulis, Rectori Primario et cæteris Præceptoribus: Alum-
nis item nostris ac quibusvis studiosis Collegij nostri Alben Transilvaniæ, et
dictum hoc nostrum, in certos subsequentes Articulos redactum ac ad
reformandos, et tollendos excessus, hæcenus non sine scandalo dominan-
tes, extradatum; ut debito cum obsequio inuiolabiliter obseruetur, cle-
menter iniungimus.

Rectori et Præceptoribus.

Rector cæterique Præceptores timorem in primis DEI
nostrum deinde in se sumptus quotidianos, memori semper reuoluentes mente
suam et inter externos et inter Scholasticam immaturam iuuentutem ita insti-
tuant conuersationem ut nec exteris scandalum ullum aut calumniandi ansam
præbeant, nec studiosa iuuentuti in mores prauos exemplis suis malis iamnam ac-
periant sed omnibus pio ac honesto conuersationis suæ exemplo, pro virili præ-
luceant.

Nullas inter se similitates foveant, aut rixas concitent, ab ignominiosis
et iniurijs denominationibus absterneant, multo minus foedis se mutuo proscin-
dant coniurijs: rancorosas et contumaces contentiones, oblocutionesque, præter-
tim in præsentia auditorum emittent: neque alter in alterius hypocausum,
ad verbalem vel armatam concertationem transeat; quin potius suam ipso-
rum auctoritatem mutuo tueantur: defectus leniores ex infirmitate ob-
ortos, pallio charitatis contegant: et si cui ab aliquo intollerabilis fuerit
illata iniuria, priuatam nequaquam exerceat vindictam sed re-
ad Superiores deferat, quibus ut omnes controuersias qualiteri-
gentes inter ipsos complacent, iusticiamque citra omnem personarum
Etum admittant, benigne à nobis iniunctum est, et sufficiens collata
auctoritas.

Contra ueram et reformatam Religionem, ad ostentationem ingenij
inconuenienti, et contrario Zelo, vel ad mensuram, vel alia quavis occasione
coram

coram exteris contentione non disputent, ne aut sese in Religionis syn-
ceritate suspectos reddant aut alijs scandalum praebeant: in publico
nihilominus si quando in arenam descenderint orthodoxorum partes,
ea qua decet industria teneantur; aduersariorum vero, cum leni-
tate oppugnent.

IV. Rector in Collegio omnia ex consensu reliquorum Praeceptorum
agat, eosque non pro seruis, sed conseruis et collegis habeat, debitoque ho-
nore praeueniat. interim ceteri praepceptores in omnibus ei primas
offerant partes, ab eoque dependant, ac sicut membra in corpore hu-
mano admirabili quodam syncretismo coeunt ac cohaerent, ita in e-
molumento Reipub. Scholastica promouendo coalescant, ac veluti
conspirent.

V. Nullus Praeceptorum constitutam suam professionis horam nisi
iustissimis, et grauissimis de causis negligat, sed quilibet diligentiam
et fidelitatem suam in discendo et docendo ita reddat probatam,
ne quid reliquum sit, de quo vel discipuli merito conquiri, vel
Inspectores Collegij animaduersionem ac correptionem aliquam iure
institueri possint.

VI. Nemo Praeceptorum peregrinationes non necessarias suscipiat,
tempore praesertim Studijs apto, et conuenienti: cum enim temporis
iactura irreparabilis sit, vel pretio redimi debet: Si quis nihilo-
minus summa impulsus necessitate, id facere cogatur, non nisi Su-
periorum scitu et permissu faciat, praesertim si peregre sit profe-
cturus, quo possit debita Classis eius haberi ratio.

VII. Discipulos alienae Classis, in alterius iniuriam, et prauiudicium
remo Praeceptorum ad se allicere praesumat, ne inde factiones, et
rixa oboriantur, aut confusio fiat Classium, sed unusquisque
sit contentus quos legitime vel in solenni promotione, vel ex ar-
bitratu et dispositione Rectoris adeptus est: Quod, tamen non
eo spectat, ut publicas lectiones et disputationes adeundi libertas
tollatur, illis enim singulos oportet interesse.

VIII. Procerum et Nobilium Filios sua institutioni commissos, no-
solum per Collaboratores, aut primatos praepceptores informari
curent, verum ipsimet quoque publice et priuatim singulari di-
ligentia instent, suaeque industriae ac sedulitatis in illor im-
pensa, quavis occasione utilia exhibeant indicia. Caneant
vero ne tenera illorum ingenia, vel Grammaticorum proli-
xis Commentarijs, vel linguarum illis non necessariarum,
puta Graecae, Hebraeaeque difficultissimis praepceptis adobruant, (nisi
aut naturalis eorum inclinatio aut parentum fixa voluntas)
Dent potius operam, ut omnia artium liberalium praepcepta,

in breuiculo compendio illis addiscenda proponant, quorum sensum studiosius quam superficialia verba, mentibus illorum ingerant, atque inculcent: Cum primis vero in Articulis fidei Christiana, eos recte informant, in stylo ac facultate Oratoria quam diligentissime exerceant; hac enim illis maximo forent usui.

IX.

Haud immerito vulgari iactatur proverbio; Nimiam familiaritatem contemptum parere, quod etiam Rectoribus ac Praeceptoribus Scholarum non raro usu venire solet; dum scilicet frequentem, eamque non necessariam sectantur cum discipulis conversationem, ac comotationem. Ne igitur suam ipsorum auctoritatem, apud Scholasticam iuventutem prostituant, singularem in illis moderatam tamen requirimus gravitatem. Sic enim non solum auctoritas illorum manebit salva tectaque, verum iuventutem quoque ipsam exemplo suo laudabili longe efficacius, quam legibus, ad omnem virtutem sectandam mouebunt.

In castigandis delinquentibus, modum non excedant, neque animos discentium, nimia severitate, et plusquam barbara inmanitate, a se se abalienent: quin potius severitatem, paternam semper lenitate contemperent, ac in delinquentes iuxta leges Collegii animaduvertant: In gravibus vero casibus Inspectorum consilia adhibeant.

A frequenti in Civitatem excursionem, et cum personis suspectis conversatione abstineant; et si quando in loca exierint honesta, sese ut Theologiae candidatos addecet, verecundos et sobrios exhibeant, honestatis limites non excedant choreis, et Saltationibus sese non immisceant; mulieribus praetertim suspectis non confabulentur, multo minus eas, clam vel palam vellicent, et contrectent, sed officii sui semper memores, semperstine se domum conferant, ac ad labores suos Scholasticos redeant.

Ex Collegio Venopolium, et taternam facere indignum omnino, imo profanum indicamus esse: quanta enim malorum seges inde exoriatur, facile est cuius diiudicare: Vinorum itaque in Collegio educillationem, praeis prohibemus: Vina nihilominus Primatorum, ex Decima Zelrekiën prouementia educillari permittimus, siue id fiat libero, siue prohibito tempore;

modo fraudis omni. tuit et congruo fiat termino; quod iu-
ratus Collegij Senior, si liter observet & si quam subolsariat
fraudem, sub amissione fidei, et honoris, ad Superiores deferat.

1. Nomina peregrinorum, noviter Superneventium, Rector non
solum recognoscit; verum testimonium quoque omni suspitione
alienum, ab eis fideliter exigat, nec quempiam in ratum Schola-
sticum aggreget, nisi prius honestam antea vita sua conver-
sationem, fideli testimonio reddiderit probatam. ubi vero ido-
reo testimonio ornatum receperit, antequam Praeceptorem, et
Classem ei assignet, prius quodam examine diligentissime e-
ruditionis illius profectum exploret, quo possit diiudicare, in
quamnam collocari debeat Classen.

1. Cum quadragenarius Alumnorum nostrorum Numerus iden-
tidem decreverit, nemo vel Praeceptorum, vel Officialium Scho-
larum, prius auctoritate, eum supplere audeat: verum Rector,
Schola, ex consilio Superiorum ac Collegarum, maximo cum delectu,
ex iis suppleat, qui aliqua bona sup. expectationis pra se ferunt
indicia, ne beneficium nostrum ad gloriam Dei et Ecclesia-
sue emolumentum alacri a nobis animo, pioque Zelo collatum
in fucos, et indignos profundatur. Novitque vero non nisi in
moribus, et eruditionis profectu, bene explorati recipiant.

Alumnis

Nemini in numerum Alumnorum Nostrorum cooptato ante
completum anni integri terminum decedere, multominus limina
Collegij finaliter excedere permittitur, nisi inevitabilis urgeat ne-
cessitas; quo in casu, arbitrio et iudicio Superiorum res dis-
putatur.

1. Cum pecunia. Angarialis semper prae numeretur, ad menses tres
subsequentes; accepta pecunia Angariali nemo ante completam
Angar. discessum ex Collegio moliat: quod si quis urgen-
tissimus usus rationibus id facere omnino cogatur; pecuniam
residui temporis iurato Collegij Seniori restituere teneatur;
nisi Superiorum accedat indulgentia: Camer Senior, bona fide
Successori illius conferat, & si alius illi surrogari requirit,
fideliter ad futuram dispensationem converteret.

et amictu, quilibet Alumnorum Nostrorum, a die quo illum
accepit se ad integrum anni spatium in Alumnia persene-
tu

turum obstrinxisse: proinde nemo nesci us ausit ante terminum constitutum alio migrare; nisi ex singula et clementi nostra indulgentia.

XVIII.

Quoties pecunia Angaria solito termino extradata, distribuenda venit. Senior et contrascriba non prius Alumnis distribuunt, quam publica censura, industria eorum fuerit explorata sine per Rectorem, sine per Superiores.

XIX.

Alumni Praceptorum suorum lectiones, summa cum diligentia frequentent, suamque in discendo industriam, quilibet ita reddat testatam, ne cum de decore sui tempore communis censura ex Alumnia eliminetur, et in priuatorum numerum relegatur.

XX.

Intra unius Angaria Cursum, hoc est, trimestris spacio, si quis Alumnorum in sua Classe lectiones decies neglexerit (quod Praceptorum erit diligenter observare) ex Alumnia degradator, nisi absentia sua instam, et aquam reddat rationem.

XXI.

Intempestinas computationes, ut omnes Alumnia nostra lines summo pereunt, ne beneficium in sanctum usum destinatum, hellenorum more cum iactura studiorum suorum ante tempus inique, obliquant seuerè prohibemus; Et tales post unam atque alteram admonitionem, Alumnia excludi omnino praecipimus.

XXII.

Precernam seu Prabitorem (ut uocant) ut in exhibendo et distribuendo demerso eam quam decet fidelitate uersetur, sacramento iuramenti obstrictum volumus, ac ut ordinarium demersum suo cuilibet die exhibeat eo uero die leuare repositum, postea dereget, multominus dierum subsequentium demersum, cuiquam praexhibeat serio praecipimus.

XXIII.

Si quis Alumnorum Prabitor, pro indebito demerso extorquendo molestiam creare attentauerit, unius septimana demerso priuator.

Et ac pro nunc et in perpetuum in Pernam legum Autoritate nostra Principali redigantur, et ab uniuersis serio obseruentur una cum legibus Collegij antiquis.

X

X

X

X

X

X

Lex Mutus Magistratus.

31
Cic Lib. III.
De Legib.

Georgius Rakoczy, Dei gratia Princeps
Transilvaniae, Banus Regni Hungariae Do-
minus, et Siculorum Comes. &c.

Universis et singulis Rectori Primario et coe-
teris Praeceptoribus, Alumnis item nostris, ac
quibuscumque Studiosis Collegij nostri Albensis
Transilvaniae, Edictum hoc nostrum in Certos Articulos
subsequentes redactum, atque ad reformandos Abusus, et tol-
lendos Excessus hactenus contra Leges Antiquas, non
sine gravi Scandalo, exorbitantes promulgatum, ^{ut} debito
cum Obsequio inviolabiliter observetur, serio injungendo man-
damus.

I

Inprimis Nos singularem nostram Clementiam atque Curam
erga hanc Scholasticam Universitatem nostram Albensem
declarare, atque Universos et singulos ad Officium suum rite faciendum
eo magis animare volentes, ex speciali nostra gratia, per Praesentes
sanctimus, uti Leges Antiquae Illustris hujus Scholae Albensis
sequentibus Legibus non contrariantes, vigorem suum obtineant. Bo-
na item ac Privilegia, tam Realia, quam Personalia ad
hanc Scholam pertinentia Principali nostra Auctoritate fulcimus
ac stabilimus. Speciatim declarantes uti Membra omnia huius
loci, Scholastica, tam Principalia quam Accessoria eadem
omnino gaudeant Prerogativa tam respectu Fori, quam aliarum
Immunitatum, quibus gaudere solent Ecclesiastici.

II.

Decernimus insuper atque declaramus, uti haec Illustris Schola
habeatur (qualis revera est) Schola Primaria, sive Princi-
palis inter Coeteras Totius Transilvaniae Scholas, sicut hactenus
institutas, aut in posterum instituendas.

III Uti

III.

Uti, prout in alijs Universitatibus, & Scholis Illustribus
solenne est, ita etiam Schola hæc nostra Insignibus Sigil-
loq. suo Publico ad Acta sua, aliq. Scholæ hujusce In-
stituta munienda ornatur, clementer concedimus. Eorundem
etiam Electionem Senatui Scholastico permittim.
Custodia autem Sigilli eiusdemq. Usus penes nostrum Pro-
fessorem Primarium esto, ita tamen, ut eodem, non nisi
Conscijs Collegis, Utatur.

IV.

Nullus, sive Professor, sive Rector, sive Præceptor
se à Senatu Scholastico vel etiam ab Exercitijs Pu-
blicis subducatur, nisi Causas Absentiæ suæ omni Exceptione
Majores allegare queat.

V.

Quemadmodum antehac ab ipsâ hujus Scholæ fundatione, erat
rectè constitutum, atq. etiam consuetum ut Præceptores ha-
bitarent in ipso Collegio, uti suâ Præsentia atq. Vigilantiâ Stu-
dices ad Officium animare atq. etiam in Officio continere, commo-
dius possent, idcirco Nos, Authoritate Principali firmiter injungen-
do mandamus, uti in posterum, quicunq. in Numerum Præceptorum
introducetur, ante suam Introductionem, ijs quorum interest spondeat,
atq. etiam post Introductionem fideliter præstet perpetua in Collegio
Prædicto Residentiam. Ubi verò continget plures Præceptores suc-
cedere, eorum saltem Unus, per Vices, Necessarium. istud à Nobis
jam ipsis injunctum, Officium subire tenebitur: Isi autem, Præcep-
tori incumbet interesse Officio Sacre Precum tam Matutinarum, quam
Vesperinarum, tempestivè, circa Quintam Matutinam, & Octavam Ve-
perinam, habendarum. Item Vesperinis Precib. peractis debet
subinde, Studiosorum Cubicula diligenter perlustrare: Insuper
Claves Collegij Publicas, post portam clausam, ab Oeconomo
exigere, easdemq. sibi traditas apud se asservare: quemadmodum
in alijs bene Ordinatis Scholis fieri consuevit.

VI.

Studiosorum in Publicos & Classicos distributio accu-
ratè servetur, duæq. hujus Scholæ Matriculæ habeant.

VII.

33

VII.

Temporibus Messis & Vendemiarum Procurator aliquis idoneus atq. fidelis à Reverendissimo Episcopo pro tempore existente, cum consensu Professoris Primarii hujus Scholæ, (non exclusis Collegis) constituatur, qui Decimas Helneckienses, et alios Collegij Proventus fideliter colligat, eorundemq. rationem prædictis D. D. Episcopo & Professore reddat, isq. Procurator constituatur sub Iuramento, atq. etiam sub Vadimonio idoneo.

VIII.

Uti quocumq. Feriarum tempore tertia, ad minimum, pars Alumnorum, sub Poenâ Privationis resideat semper in Collegio, ad Officium tam in Ecclesiâ, quam in Scholâ peragendum per vices. Eorum autem Alumnorum residentium Nomenclatio, sive Designatio sub ipsam Feriarum Indictionem esto penes Senatû Scholasticum.

IX.

Quemadmodum Consuetudine invaluit, ita etiam præsentis Lege sancitur uti Duo, ad minimum, sint Alumni Saxones, atq. etiam uti Totidem Alumni Valachi constituent.

X.

Scholis Trivialibus hujusce Regni injungimus Ut, formidatam Librorum sive Authorum cum hac Scholâ Principali ad evitandam Confusionem, atq. etiam volumus ut ipsæ Scholis imponatur iuxta Metâ quoad Disciplinâs, ne scilicet doceant ultra Rhetoricam inclusive.

XI.

Uti Annua Rectorum, ex hac Scholâ Primariâ, ad Scholas Triviales Emissio transigatur ordinatius injungimus Auctoritate Principali, ut idoneorum Rectorum Nominatio, Electio atq. Emissio sit penes Senatû Scholasticum, ne ut fit, Abitio ex hac Scholâ sit tumultuaria imò fugitiva, contra Decorum æquæ ac expressas Leges Antiquas. Quicumq. autem absq. Prævio Consilio, ex Consensu prædicti Senatû Scholasticæ talis Rectoris Officiû suscepit, istius Scholæ, quam suscepit beneficio, cum infamia, privetur.

XII.

Edicto Principali severe interdiciamus quibuscumq. ne Cubicula vel alia Loca Collegij Novi Domusculis & Usibus Studiosorum destinata, convertantur in alios Usq. quam Scholasticos, neve Materias ejusdem Collegij quisquam asportare vel in Usum suum convertere praesumat absq. Consensu Curatoris & Senatus Scholastici. Quin etiam severe prohibemus, ne quisquam Scholasticorum absq. scitu & permisso Superiorum Cubiculum invadere, vel ligna vel alia bona Collegij sibi arripere ausit, neve ullus Musarum suum sive Cubiculum ullatenus corrumpat seu destruat, multo magis, ne Supellectilia publica sive in Scholis, sive in Cubiculis ad Usum Commune accommodata labefactet vel intervertat, sed ante legitimum suum & Scholae abutur quisq. Instrumenta Scholastica sua omnia, bona fide, repraesentet Seniori vel Contra-Scribae, ne quid publicum vel alienum secum auferat sub Poena Furis, cujus Furti legitime convictus, pro Materiae gravitate, post Virgarum supplicium, ignominiosa Proscriptione infamis erit.

XIII.

Mandamus uti in posterum Mensa Communis in Collegio instituat, atq. instituta continetur, praecipue pro Alumnis, eundemq. in finem Unus Communis Provisor, Cocus Pistor, proprius item Collegij Lanius ac Annona Minister assignetur, ad evitandam Studiosorum Distractionem, atq. etiam pravarum Consuetudinum Occasionem. Cocus autem & reliqui Ministri Scholastici eligantur Communi Consilio & conjuncto Consensu Rectoris D. Episcopi cum Professori Primario. Idem statuimus de alijs etiam Officialib. extra Scholam constituendis.

XIV.

Nullus cujuscumq. gradus Studiosus Ministrum sive Servum Scholasticum, sive Colonum sive aliam injurijs sive verbo sive facto afficere praesumat, quod si quis in Contrarium transgressus fuerit, Causa a Senatu Scholastico judicetur & violator Convictus pro qualitate Delicti severe puniatur, multo magis si Servus Studiosum injuriā affecerit.

XV.

Præbitoris Officium esto Semestre, is autem eligatur Communi

Consilio

35
consilio & Consensu Senatus Scholastici, cui etiam
Officij sui rationem reddere tenebitur post unamquamque
Angariam.

XVI.

Quicumque Scholasticus deprehensus fuerit composans
in Cella vinaria Publica, ipso facto privetur
beneficio Scholae, Praebitor autem id ipsum voluntarie
permittens, (sive composans sit Studiosus sive Extraneus)
Officio suo exauctoratur.

XVII.

Uti Collegij nostri Procurator a Rur.^{mo} Episco-
po & Clarissimo Professore Primario designatus,
teneatur ad minimum, semel in Septimanam Aedificia
Collegij perlustrare, sub poena Exauctoramenti, & Amis-
sionis Stipendij, eorundemque Statum, si forte
ruinosum, praedictis Episcopo & Professori, bona fide,
referre, uti Necessaria Reparationis tempestiva ha-
beat ratio.

XVIII.

Alumnis nostris Universis & singulis mandamus, uti, sub
poena Privationis, Habitibus Scholastici Uniformi-
tatem Ordini suo congruam, in posterum constantiter
observent.

XIX.

Quoniam juxta Tenorem Legis Antiquae XVI.
Pecunia Angarialis praenumerabatur ab
Menses tres subsequentes in eum nempe finem, uti propter
hoc Antecedaneum Beneficium Studiosi tanto alacrius
praestarent debitum suum Officium, tam erga Ecclesiam, quam
erga Scholam, quem eorum finem max. accepta Angaria
plurimi frustrantur praesentanea sua ex Schola discessione, id-
circo nos Principali Auctoritate ordinamus, atque etiam injun-
gimus iis quorum interest eandem persolvere, ne Anga-
ria dehinc praenumeretur amplius, sed potius
postnumeretur pro tribus Mensibus Antecedentibus;
Nullis autem Alumnis Angariam pendente, sive Studio-
rum tempore, absq. Causa legitima a Superioribus ap-
probata extra Collegium emanantibus, vel absentibus, Pecunia
Angarialis debeat, vel etiam ullatenus persolvatur.

XX.

Nos præcipuam habentes rationem Nobilis Juventutis, quæ sese Collegio huic nostro aggregat, mandamus ijs ad quos Officium spectat, uti cum quoad Methodum, Præcepta Auntaxat necessaria, quam brevissimo fieri poterit Compendio ijsdem tradantur, quibus absolutis sedula detur opera à Præceptoribus uti (pro oblata Opportunitate ac Medijs) solidâ Physices Matheseos, ac Practicæ Philosophiæ, tam Moralis, quam Politicæ cognitione Procerum ac Nobilium Filij fideliter imbuantur, ad easque Lectiones diligenter audiendas propter Bonum Publicum et Regni huiusce Ornamentum eosdem Principali Injunctione obligamus.

Mandamus uti caveatur Bibliothecæ Publicæ Scholasticæ Dispersio, ac consequenter Dissipatio, injungendo ne Libri Publici communicentur ullis ultra quantum ab Urbe Albeni Lapidem degentibus: Etq. Bibliothecarius ac Subbibliothecarius ex Membris Scholæ constituantur sub juramento, idq. etiam Senatus Scholastici communi Consensu.

Quoniam vana est omnis Authoritas sine Potestate Coercivâ, ideo ad justam Legum Executionem ubi necesse est mandamus uti Carcer Scholasticus constituatur LOCUS autem et Modus communi Consensu designetur; Poena autem violati Carceris esto sine remissione, post Virgarum Supplicium, infamis Proscriptio.

Quicumque Alumnorum intra Unius Annuarii Cursum, hoc est Trimestris spatium in sua Classe Lectiones decies neglexerit, absq. justâ Causâ à Superioribus suis approbatâ, is juxta Textorem Legis Antiquæ XX) ex Alumnâ suâ degradetur ad Exemplum.

Mandamus uti Nemo Alumnus ex hac Scholā nostrā in posterum assumatur in Scribā vel Rationistā, vel aliud aliquod Officiū, a quocumq. Officiāliū nostrorum, nisi (salis) assumptus in Officiū possit ostendere Literas Testimoniales, de suā morum probitate, atq. idoneitate publico Scholā Sigillo firmatas.

Post Promotiones Annuas Scholasticas Electio & Emissio Studiosorum Idoneorum ad Academiās peregrinas, tam quoad Circumstantiam Personarū promovendarum, quam quoad Locum, ad quem sunt promovendi, fiat præcipuē communi Consilio & Consensu Reverendissimi Episcopi, & Clarissimi Professoris Primarii. Peregrinaturi autem ornentur Literis Testimonialibz sibi congruis ad Decus Scholæ hujusce, atq. etiam ad Promovendorum honestiorem in Loca peregrina Receptionem.

Quia Poenæ Pecuniariæ per Leges Antiquas inflictæ leviores sunt, quam ut Transgressores cōerceant aut emendent, ideo earundem Poenarum Aggravatio pro Delictorum gradu, vel Frequentiā a Senatu Scholastico decernatur, quandocumq.

In Casu vel Necessitatis, vel Ambiguitatis circa sensum Legis præcipuē absentibus nobis, penes quos unice, suprema, tam Legis-lativa, quam Interpretativa potestas remanet, Resolutionem Casus qualiscumq. incidentis, uti etiam Explicationem Ambiguitatis permittimus Reverendissimo Episcopo juxta cum Professore Primario, adhibito, ubi opus est Consensu totius Senatus Scholastici, vel etiam in gravioribus Ecclesiasticorum aliorum Consilio juxta atq. Auxilio:

Talia autē

Salva autem Senatus Scholastici Decreta Rectæ Ratio:
ni æquè ac Legibus consentanea volumus esse Obligatoria
ad Obedientiam vel etiam ad poenam in Casu Contumacis
Contradictionis sive Inobedientiæ.

XXVIII.

Summopere Necessarium iudicamus ad Scholæ hujus.
Sce nostræ non modo Conservationem verum etiam
Amplificationem, uti inter Scholæ Cives Univer-
sos et singulos, præcipue inter Doctores, quorum famæ
atq. etiam Conscientiæ interest bono Exemplo suis
Discipulis præluce, Charitas Christiana, Concordia,
item illibata vigeat, Ordo etiam ac debita Subordinatio
Legibus sancita in posterum religiose observetur: Quod
et Mandato hoc nostro speciali ipsdem injungimus.

Las autem Reges Universas et singulas
Auctoritate nostra Principali ex Maturo
Consilio ad Bonum Scholæ nostræ Publicæ ac
perpetuum, latus atq. sancitas ab Universis et sin-
gulis Universitatis hujusce nostræ Scholasticæ Al-
lensis Membris serio ac sedulo observari strictè
ediciamus atq. mandamus:

Quemadmodum autem Refractorij Iustitiæ nostræ Vigorem
sentient, ita Electi hujusce nostræ Observatores ex-
perientur Favorem nostrum Principalem.

Datum in Civitate nostrâ Albâ-Julîâ, Die XXIII.
Mensis Novembris, Anno Domini M DC LVI.

